

ŚREDNIOWIECZE
Polskie i Powszechne

Tom 2 (6)

NR 2838

ŚREDNIOWIECZE Polskie i Powszechne

Tom 2 (6)

pod redakcją
Idziego Panica i Jerzego Sperki

Wydawnictwo
Uniwersytetu Śląskiego
Katowice 2010

Redaktor serii: Historia
Sylwester Fertacz

Recenzent
Marek Smoliński

Publikacja będzie dostępna — po wyczerpaniu nakładu — w wersji internetowej:

Central and Eastern European Online Library
www.cceol.com

Śląska Biblioteka Cyfrowa
www.sbc.org.pl

Treść

Wstęp (<i>Idzi Panic, Jerzy Sperka</i>)	7
Wykaz skrótów instytucji, czasopism, publikacji, serii wydawniczych i wydawnictw źródłowych	11
<i>Максим Жух</i> : До проблеми політогенези Волинської землі (VI—початок X ст.)	17
<i>Leontiy Woytowycz</i> : «Баварський Географ»: спроба локалізації слов'янських князівств у IX столітті.	35
<i>Dariusz Adamczyk</i> : Handel fryzyjsko-frankoński, ekspansja wikingów a kwestia napływu kruszców do strefy bałtyckiej w IX wieku	67
<i>Роман Голик</i> : <i>Свій vs чужий</i> : стереотип поляка в ідеології Галицько-Волинського літопису.	81
<i>Вікторія Любащенко</i> : Митрополит Петро (Ратенський) і майбутнє розділення Київської церкви	92
<i>Jerzy Rajman</i> : Raciborzanie w Krakowie w XIV wieku. Kryterium imienne w badaniach nad narodowością mieszczan napływowych	118
<i>Sobiesław Szybkowski</i> : Zjazd w Łęczycy w 1430 roku. Z badań nad wydarzeniami politycznymi w Polsce podczas „burzy koronacyjnej” 1429—1430.	142
<i>Bożena Czwojdrak</i> : Z badań nad dworem królowej Zofii Holszańskiej	157
<i>Jacek Laberschek</i> : Uwagi i uzupełnienia do genealogii Melsztyńskich herbu Leliwa	180
<i>Marek L. Wójcik</i> : <i>Włodimirus religiosus ordinis beati Benedicti de Tiniec iam professorus</i> . Nieznany syn Włodka, księcia zatorskiego	199
<i>Petr Kozák</i> : Princ Zikmund Jagellonský hlohovským a opavským knížetem. Příspěvek k dějinám politické komunikace na přelomu středověku a raného novověku.	215

Wstęp

Kolejny tom „Średniowiecza Polskiego i Powszechnego”¹, publikacji Zakładu Historii Średniowiecznej Instytutu Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, podobnie jak wcześniejsze, przynosi przegląd badań mediewistycznych prowadzonych nie tylko w ośrodku górnośląskim, ale także w innych centrach krajowych i zagranicznych.

Pracę otwiera artykuł rosyjskiego badacza Maksima Żicha (Petersburski Uniwersytet Państwowy), który dotyczy kwestii — nierozstrzygniętej do dziś i nadal dyskutowanej w literaturze przedmiotu — rozsielenia i migracji plemion słowiańskich znanych ze źródeł VI—X wieku. Autora interesują głównie aspekty z dziejów plemion wschodniosłowiańskich na obszarze późniejszego Wołynia, a mianowicie: Dulebów, Wołynian, Burzan i Lędzian. Z dziejami wczesnośredniowiecznej Słowiańszczyzny wiąże się także obszerna rozprawa ukraińskiego badacza Leontiya Woytowycza (Instytut Ukrainoznawstwa NAN Ukrainy, Lwów). Opierając się przede wszystkim na relacji tzw. Geografa Bawarskiego z połowy IX wieku, autor podejmuje na nowo próbę identyfikacji i lokalizacji plemion słowiańskich i ich stolic, skupiając się przede wszystkim na tych, które nadal wzbudzają spory w historiografii. Część opisującą okres dziejów Europy wczesnośredniowiecznej zamyka tekst pióra Dariusza Adamczyka (Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie), który ukazuje przyczyny intensyfikacji kontaktów społeczeństw basenu Mo-

¹ W związku z tym, że od poprzedniego tomu „Średniowiecze Polskie i Powszechnie” zyskało status wydawnictwa ciągłego, zgodnie z wymogiem Narodowego Ośrodka ISSN, mieszczącego się w Bibliotece Narodowej w Warszawie, zmieniono nieznacznie zapis tytułu (zastosowano wielkie litery oraz cudzysłów) i wprowadzono nową numerację tomów. I tak, pierwsza po tytule cyfra oznacza tom nowego wydawnictwa ciągłego, natomiast w nawiasie podany jest numer liczony od początku wydawania *Średniowiecza...*, kiedy było jeszcze wydawnictwem wielotomowym.

rza Bałtyckiego z Europą Zachodnią w IX wieku. Autor słusznie zauważa, że przyczyn tych należy upatrywać w przemianach polityczno-kulturowych w Skandynawii (w tym w ekspansji wikingów) i we wpływach handlu fryzyjsko-frankońskiego.

Kolejny artykuł został napisany przez lwowskiego badacza Romana Golika (Instytut Ukrainoznawstwa NAN Ukrainy, Lwów), który podjął się trudnego zadania przedstawienia obrazu Polaków na podstawie *Latopisu halicko-wołyńskiego* rejestrującego wydarzenia z XIII wieku, a zachowanego w *Kodeksie hipackim* z początku XV wieku. Przykładów dostarczyły autorowi osoby książąt polskich wywodzących się z linii Kazimierza Sprawiedliwego: Konrada Mazowieckiego, Leszka Białego, Lestka, Siemomysła i Władysława. Problematyce ruskiej poświęcony jest także artykuł Wiktorii Ljubaszczenko (Instytut Ukrainoznawstwa NAN Ukrainy, Lwów), która opisuje problem, bardzo słabo rozpoznany w literaturze obcej (w tym polskiej), powołania metropolii moskiewskiej. Co prawda, wydarzenia te rozegrały się w okresie późniejszym (za czasów patriarchy Teognosta — zm. około 1352/1353), to jednak początków tego procesu W. Ljubaszczenko upatruje już w okresie rządów metropolitalnych w Kijowie Piotra Ratenskiego (1308—1326), w polskiej literaturze zwanego niekiedy Rusinem. Autorka omawia działalność kościelną i polityczną Piotra oraz jego stosunki z książętami moskiewskimi: Jerzym oraz jego bratem i następcą Iwanem Kalitą. Wszystko to jest ukazane na tle głównych problemów nękających wówczas księstwa ruskie, przenikania się wpływów wschodnich i zachodnich, bizantyjskich i rzymskich.

Teksty dotyczące dziejów późnośredniowiecznej Polski otwiera artykuł krakowskiego historyka Jerzego Rajmana (Instytut Historii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie), podejmującego problem mieszczan raciborskich, którzy w XIV wieku osiedlili się w Krakowie. Autor w swoich rozważaniach zajmuje się przede wszystkim środowiskiem rodzinnym rajcy krakowskiego Hermana z Raciborza, znanego przede wszystkim z udziału w tzw. buncie wójta Alberta, a następnie represjonowanego za swoją postawę przez Władysława Łokietka. Na marginesie tych rozważań autor zwraca uwagę, że kryterium imionowe należy uznać za zawodne w badaniach nad pochodzeniem etnicznym późnośredniowiecznych mieszczan krakowskich. Natomiast wnioskowanie o „polskości” lub „niemieckości” konkretnych mieszczan powinno być poprzedzone solidnymi badaniami prozopograficznymi. Kolejny artykuł, pióra Sobiesława Szybkowskiego (Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego), dotyczy, nieznanego dotąd w literaturze przedmiotu, zjazdu Władysława Jagiełły z możnowładztwem i rycerstwem polskim w Łęczycy w początkach sierpnia 1430 roku. Stawić się nań mieli przedstawiciele urzędników z województw: poznańskiego, kaliskiego, brzeskiego, inowrocławskiego, sieradzkiego, łęczyckiego i ziemi dobrzyńskiej. Według autora, powodem zwołania zjazdu była próba wypracowania stanowiska królewskiego wobec wydarzeń związanych ze staraniami Witolda o koronę

królewską; zjazd stał się też okazją do załatwienia spraw nominacji na urzędy ziemskie wspomnianych terytoriów. Bożena Czwojdrak (Instytut Historii Uniwersytetu Śląskiego) w swoim artykule kreśli obraz dworu królowej Zofii Holszańskiej, czwartej żony Władysława Jagiełły. Tym opracowaniem wpisuje się w istniejący już od pewnego czasu nurt badawczy dotyczący dworów monarszych. Autorka stawia również tezę, że dwór Zofii różnił się od dworów dwu jej poprzedniczek, ponieważ od śmierci męża królowa wdowa stała się samodzielnym podmiotem politycznym, a urzędy dworskie obejmowali jej najbliżsi współpracownicy. Tekst Jacka Laberscheka (Instytut Historii PAN w Krakowie) jest natomiast podsumowaniem kilkudziesięcioletnich badań nad możnowładczą rodziną Melsztyńskich herbu Leliwa. Autor, wykorzystując nieznanne dotąd źródła archiwalne, dokonuje w swoim opracowaniu wielu korekt dotyczących poszczególnych pokoleń rodziny (daty występowania, małżeństwa i orientacyjny czas ich zawarcia). Stawia też hipotezę, że do upadku znaczenia Melsztyńskich i ich wygaśnięcia na początku XVI wieku przyczyniło się surowe religijne wychowanie oraz brak w ostatnich pokoleniach rodziny wybitnych osobowości. Kolejny artykuł, autorstwa Marka L. Wójcika (Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego), podejmuje temat genealogii dynastycznej. Wrocławski historyk dowodzi, że w genealogii książąt górnośląskich należy dokonać poprawki, w wyniku której w linii książąt zatorskich powinno znaleźć się miejsce dla jeszcze jednego jej przedstawiciela, a mianowicie, nieprawego syna księcia zatorskiego Władysława (Włodka) — Włodzimierza, który był benedyktynem tynieckim (zm. 21 maja 1493).

Prezentowany tom zamyka tekst czeskiego badacza Petra Kozáka (Archiwum Ziemskie w Opawie), który analizuje — na tle polityki środkowoeuropejskiej — rządy późniejszego króla Polski Zygmunta Starego w księstwach: głogowskim i opawskim, sprawowane pod egidą jego starszego brata, króla Czech i Węgier, Władysława Jagiellończyka

Idzi Panic, Jerzy Sperka

Na okładce: zamek w Kamieńcu Podolskim
Fot. *Jerzy Sperka*

Redaktorzy
Dominika Malska
Agnieszka Plutecka
Michał Siudak

Redaktor techniczny
Barbara Arenhövel

Korektor
Barbara Jagoda

Copyright © 2010 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISSN 2080-492X

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład: 150 + 50 egz. Ark. druk. 14,75. Ark.
wyd. 20,0. Papier offset. kl. III, 90 g

Cena 24 zł (+ VAT)

Łamanie: Pracownia Składu Komputerowego
Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego
Druk i oprawa: EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, Spółka Jawna
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

